

Sămănătorul

Revistă Literară Săptăminală

Sumarul :

- N. IORGA. — Procesul unei răscoale de țerani.
P. CERNA. — Către pace (poesie).
M. SADOVEANU. — Claca (fragment).
G. SĂPUNARU. — Secerătorul (poesie).
N. IORGA. — Cronică.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6 (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

Abonamentul 6 lei pe an

A apărut

In Editura Institutului de
arte grafice MINERVA

Sate și Mănăstiri din România

de N. IORGA

PROFESOR UNIVERSITAR

Un admirabil volum ilustrat de 360 pagini.

Prețul : Lei 2.50.

SĂMÂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația BUCUREȘTI Strada Regală, 6	SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET	ABONAMENTUL 6 lei pe an
--	----------------------------	----------------------------

PROCESUL UNEI RĂSCOALE DE ȚERANI

Acuma citeva luni, se vorbea cu multă patimă, cu multă frică, cu și mai multă fățarnicie și cu foarte puțină înțelegere și compătimire adevărată, despre răscoalele țărănești din Moldova de jos. Săteni din unele părți ale Ținuturilor Vaslui și Roman se înțeleseseră pentru a căpăta cu orî-ce preț pămînt, — cum, de almintrelea, orășenii se înțeleg, organizîndu-se în partide politice, pentru a căpăta budget. Ei se duseseră, în mari cete flămînde și rătăcite, pentru a cere o împărțire de moșii, — precum orășenii se string în mulțimi zgomotoase și îndrăznețe pentru a cere Regelui schimbarea Ministeriului. Deosebirea era numai că țeranii înțelegeau să plătească pentru țarina ce li s'ar da, și ar fi plătit-o de sigur, precum plătesc dările lor cele mari, pe cînd orășenii se feresc pe cît pot de a răspunde dările lor cele mici. Li s'a răspuns ca nu este pămînt la Iași, ci să se întoarcă acasă și să facă jalbă de acolo. Oamenii de cuvînt, ei s'au dus înapoi, și cei din Suhuleț au cerut primarului să aducă din condeiu o plîngere frumoasă, de care să se înduioșeze acel zeu crunt și atotputernic, pe care țărănimia noastră îl numește Guvern și îl crede în stare să facă toate minunile. Primarul era un cămătar, care creștea prețurile pămînturilor și pe care nu-l iubia nimeni din sat, nici chiar rudele lui de aproape: cine știe ce proprietar sau ce funcționar de mîna a doua îl făcuse primar ca să-și poată căuta împreună de interese. Primarul mai era și un om cu cunoștinți de lume, care știa că la București nu li place să se știe că sînt undeva oameni fără pămînt, cari, neștiind altă muncă, mor de foame. El nu a vrut, deci, să aștearnă *suplica*. Era pe atunci toiul arzător al verei; în Ținut nu se făcuse decît pînea scumpă a griului, pe care boierul o vinde morarilor din oraș sau străinilor de departe; foile păpușoiului închircit se răsuciau, galbene, pe ogoarele pline de pulbere: deci pentru iarnă rămînea mila boierului și a Guvernului, de care nu poate să fie sigur și bucuros nimeni. Astfel, bieții oameni s'au supărat pe primar, și, judecînd după vechi norme care au fost,

veacuri întregi, datină, dar acum nu mai sînt lege, ci păcat greu împotriva legii, l-au mazilit cu tărăboiū mare și i-au luat din mînă pecetea, cu care, de almintrelea, nu știaū ce ar putea să facă. *Legal* aceasta se chiamă o răscoală: ce ar fi, în adevăr, dacă toți sătenii cărora li se impune prin o mie de mijloace un primar rău, s'ar ridica și i-ar lua pecetea, «simbolul autorității?» Și tulburătorii știaū din experiența altora, nu că au făcut o faptă rea, ci una care nu se îngăduie astăzi, pe care nu o suferă Guvernul. Ei știaū ce-i așteaptă acum: armata. Și, ca unii ce sînt dintr'un neam viteaz, vestit de dirz și de îndărătnic cînd crede că are dreptate, ei au rupt reteveie din garduri, au sunat clopotele, ca pe vremea lui Ștefan-cel-Mare, au trimis olăcari la toate satele de prin prejur, unde, pe ogoare și în inîni, era cam aceeași stare de lucruri, și s'au gătit de apărare, alegîndu-și un căpitan, tot ca pe vremea lui Ștefan, al cărui an jubilar era tocmai acesta. Nicî vorbă să aibă la îndemină puști sau pistoale, cu toate că atîția dintre dinșii făcuseră oastea și alții erau vechi vînători, vierî și jitari, deprinși a trage bine. Domnul de la oraș care-i întărise în credința lor că se vor împărți pămînturile lăsate de Ștefan-cel-Mare, un nemțesc Buttman, tipograf, gazetar și agent electoral al cui il plătia, era o biată secătură singuratecă și nu putea împărți alte arme decît fulgerele ziarului său, pentru care cerea abonament de la acești săraci.

Trenurile au adus răpede jandarmi rurali, cu cari țerănimea noastră nu se împacă, fiindcă se poartă adesea ca și micii funcționari abusivi, și trupe de infanterie și cavalerie. Acum 10—20 de ani lucrurile s'ar fi petrecut astfel: un domn civil ar fi ieșit din rînduri și ar fi rostit, în vuietul de furtună al chiotelor și ciocniturilor de retevei, cîteva cuvinte într'o limbă ciudată pe care țeranii, ca drepti Romîni ce sînt, nu o înțeleg: el ar fi făcut adecă «somație»: apoi oastea s'ar fi răpezit asupra reteveielor, împușcînd și călcînd în picioarele cailor. Morții s'ar fi îngropat, răniții ar fi stat în spitale pînă să-i judece: iar un ministru, brav ca Napoleon după Austerlitz, ar fi anunțat Camerelor că ordinea a fost restabilită.

Acum însă sîntem mai cumînți. E drept că soldații, ai căror cai costă scump și trebuie păziți de răceală, au dat afară din ocoale, în ploaie vitele răsculaților. Dar, cînd a fost la adecă, s'a găsit cine să vorbească țeranilor în graiul lor, și astfel o singură șarjă a fost de ajuns ca să plece capetele, dacă nu să moaie inimile. Spre marea părere de rău a opoziției, care, ca orice opoziție românească, are nevoie din cînd în cînd de țeranî asasinați de către Cîrmuire, n'au fost

decît cîtiva răniți de căzătură și calul lovit al unui domn locotenent, care cal a suferit daune într'o regiune ce nu s'a putut preciza pe deplin în cursul procesului. Dreptatea cerea sfaturi și îmbunări. Dar legea modernă, franțuzească, e rea și cere răzbunare. Vinovați au fost, cum au spus-o și ei, fără încunjur, toți, căci nu a fost nici-unul care să nu creadă că i se cuvine pe plată pămîntul arendat Evreilor, Bulgarilor și Grecilor și care să nu fi fost hotărit a da cu bățul pentru aceasta. Toți sînt însă destui pentru iertare, prea mulți pentru judecată. S'au luat astfel cîtiva, mai mult la întîmplare, și moșnegi, cari se tîrau, și mai tineri, cari mergeau în pasul cailor jandarmilor. Au ajuns la oraș, au intrat în temniță, au stat acolo cîteva luni — săracii cei de acasă! —, și procesul lor s'a judecat acum cîteva zile.

Ciudat proces!

E vădit că acușaii nu înțelegeau nimic din formele dreptății europene. La instrucție, ei au iscălit ce li s'a cerut. «Adecă dacă mî-ai fi spus d-ta să zic așa», a spus unul din ei către președinte, «nu aș fi zis?» Cum puteau ei să priceapă rostul acelor cîtiva domni, dintre cari unul, fiindcă era procuror, îi înfunda cît mai rău, iar alții, fiindcă erau advocați, îi scoteau albi ca zăpada? Și printre noi, cărturarii, sînt atîția cari se încrucesc zilnic asupra rostului acestor vechi proceduri medievale din alte țeri cu alte datini. Au spus ce știau, și, fiindcă au vorbit lămurit, cum e obiceiul acestui neam, au fost numiți obraznici. Apoi au așteptat, gata și pentru una și pentru alta. Și, cînd jurații i-au achitat, ei au mulțămît plîngînd.

Jurații au făcut bine. Însă ar fi fost și mai bine dacă, în acea multime strînsă la proces, s'ar fi găsit oameni pentru două lucruri: pentru a strînge bani de ajutor în folosul celor și mai nevinovați de acasă și pentru a da oamenilor cîteva sfaturi și învățături, asupra cărora să se gîndească pe cale, încredințîndu-se în același timp că durerile satelor răzbat în sfîrșit și pînă la orașe.

N. IORGA.

CUGETĂRI

Lenea nu e odihnă, și de aceia-i lipsește mulțămirea.

Pentru a te deosebi de ceilalți poți vorbi mai frumos limba lor; alții vorbesc, în loc, o limbă străină; ceia ce e mai ieftin.

X.

CĂTRE PACE

I.

O zină!
 Nu-î printre noi un suflet să nu poarte
 Dorința pămîntescului tău raî, —
 Spre tine'ntindem dreapta toți, — dar vai!
 Trecutul plin de lacrimi ne desparte;
 Tot fulgeră de dîncolo de moarte
 Însîngerata spad'a lui Mihaî...
 Iar la lumina ei cetim de-odată
 Și slava și durerea noastră toată:
 Măreț, fulgerător, dar fără ură,
 Veni — și s'aū plecat supuși Carpații
 Și-o clipă, după un mileniu, frații
 Viu minile-și întind: se cunoscără..
 El a căzut răpus de-a nopții gloată
 Și-aî lui s'aū risipit tăcuți, în cete,
 Dar minile ce s'aū atins odată
 Se caută și azi cu vechea sete.
 El a căzut, dar visul lui nu moare:
 Din groapa-î tăinuită crește-o floare,
 Mereu se 'nnalță floarea 'nlăcrămată
 Și-a ei mireazmă umple țara toată...
 Iea-ți zborul innapoî! În fiecare
 Trecutul plin de rani e încă viu —
 Domnește 'n toți un duh de răzbunare.
 Viî prea de timpuriu:
 De-ar amuți în mîna noastră durda,
 Ce-ar zice sfînta umbră de la Turda,
 Al neamului străjer?
 Ce-ar glăsui strămoșii din morminte,
 Cînd am uita dorințele lor sînte?
 Iea-ți zborul către cer!

Iar, cînd vom vindeca străvechea rană,
 Cînd visurile fi-vor intrupate.
 Iar nedreptăți de veacuri — răzbunate,
 Noi cei d'întăiu din lumea pămînteană
 Cu flori te-om aștepta,
 Cu doine vom chema cereasca mană:
 O zină! Vie 'mpărăția ta
 Să ni păzești a neamului icoană...

II.

Innăbușite glasuri vuiesc ca din pământ —
 Tot crește-adâncul murmur: Zădarnic vii și-atunci!
 Noi sîntem închinății mîntuitoarei munci,
 Dar rodul trudei noastre se risipește 'n vînt...
 O zină! Cei puternici ne pun în jug, de prunci.
 Și anii trec zădarnic,

Căci nu-î a noastră casa pe care o zidim;
 Pămîntul pentru care am plîns și suferim
 Pe noi ne'ngroapă numai; iar pentru ei e darnic;
 Chiar pe Isus ce-odată s'a coborît pe lume
 Să plîngă împreună cu cei îngenunchiați,
 Pe El chiar ni-l furară, și azi în sîntu-î nume
 Cel tare 'mpilă slabiî, iar fratele 'pe frați.
 C'un semn, c'o mîngîiere ni-ar îmblînzi amarul.
 Căci nici eterna viața ce ni-o șoptește-altarul,
 Nici sorii ce descopăr un colț din univers,
 Nimic nu prețuiește cît un fior de milă —
 Cît clipa sîntă 'n care o mină de argilă
 A mîngîiat o rană și-o lacrimă a șters...

O zină! Dacă sceptru-ți va fi să'ncremenească

În formele de astăzi viața pămîntească,
 Rămii mai bine 'n lumea visării ne'mplinite!
 Ce bine-aduci tu oare mulțimiî oropsite,
 Crușînd-o de popoare asupra-î ridicate,
 Cînd îi rămîn acasă călăi în chip de frate...
 Viî prea de vreme. Omul e încă slab sau rău,
 Nedemn de raiul tău...

Dar vor apune zeii tirani de la o vreme
 Și nu va fi pe lume nici sclav, nici domnitor;
 Ci pîn'atunci pămîntul, visînd de viitor,
 Asemeni unui suflet ce de păcate geme,
 Va trebui să-și facă osînda'n Purgator:
 Cu torțe-aprinse robii, zburînd din loc în loc.
 Vor îmbrăca pămîntul într'un veșmînt de foc,
 Vijelioase flacări vor mistui palate,
 Vor șterge orice urmă din vechea nedreptate
 Și pînă 'n bolți vor crește, cercînd la cer intrare...
 Iar, cînd se va desface de-a lor îmbrățișare,
 Pămîntul, vechiul tată, va fi ca renăscut,
 Va scutura, c'un geamăt, robia din trecut...
 Atunci de pretutîdeni va curge viața nouă.

În orișice ungher

Copii cu ochii umezi de a nădejdiî rouă,
 Cu brațele întinse te vor cerși din cer.

III.

O zină! În nădejdea minunii, cine știe
 De cite ori pe cruce va mai muri Isus?
 Și mulți din noi găsi-vor o moarte timpurie:
 Îi va ucide dorul de pace și frație —
 Întinderea de brațe spre umbra ta de sus.

Dar, dacă ești aievea așa cum te visăm
 Și dacă după veacuri putem să te 'ntrupăm
 Prin lupte uriașe și jertfe de eroi,
 Atunce nu se plinge niciunul dintre noi.
 Ce este o durere și-o lacrimă ce'nseamnă,
 Cind tinăra nădejde la luptă te îndeamnă?
 Și ce-î să cazî, cind viața n'o pierdem în zădar,
 Cind trupurile noastre sînt pietre de altar.

Cînd fiecare știm,
 Că făurim o lume ce-o vor primi ca dar
 Acei ce nu sînt încă și totuși îi iubim?

P. CERNA.

CLACA¹

Moș-Precu își încarcă Țiganii în căruță și se duse acasă. Insera, și flăcăii și fetele incepeau a veni din spre Broșteni, chiuind și țipînd prin umbra livezilor. Icuță își începu cîntecele lui vestite în Ținut.

Țiganul era amarnic de fudul. Îl chemau toți din toate părțile, din toate satele de prin prejur, și el nu-și mai încăpea în piele. Umbla c'o redingotă roșcată, care de-abia îi ajungea pînă la mijloc, căci el era nalt, lung și slab. De-asupra obrazului osos, cu mustățile și barba pirlite ca mătasa păpușoiului, de-asupra ochilor negri, scinteietori, se innălta o pălărie tare, rotundă ca un ceaunaș. Și avea Țiganul și mănuși de piele de căprioară, rupte și unse ca vai de ele, dar mănuși. I le dăduse cucoana doftorului, cea care tira cu frînghiuța cînele după dinsa.

Cucoana cea avea o mulțime de gusturi, de se minuna tot tîrgul Șomuzului. Doftorul era cam bătrîn și o lăsa în plata Domnului, să-și facă mendrele. Așa, ea avusese gust să cheme pe Icuță și să-l puie să-i cînte de dragoste. Atunci îi dăduse și mănușile, să cînte cu ele pe mîni, ca la boieri. Și de atunci Icuță începu să-și uite și limba și cîntecele vechi. Vorbia ca boierii, c'așa-i *fasonul la modă*, și urla cît ce putea:

Cu înfocare eu îl iubesc
 Și pentru dînsul eu mă julfesc!

¹ Fragment din volumul «Crișma lui Moș-Precu», apărut de curînd.

vre-o trei bărbați, măi...» Da cellalt, de colo: «Da nu-î păcat, măi, să ție trei bărbați?» Și Neculai, cel mai mare dintre noi, numai ce a început a rîde: «Că tare mai sinteți proști, măi! Parcă popa știe? Da eu am auzit pe mămuca zicînd că și popa vine s'o blagoslovească...» Iaca, îmi aduc aminte ca de ieri... Draci! ce crezi? Pe urmă tot așa am boscorodit noi acolo, pînă s'a făcut întuneric de-a binelea. Atunci glasurile au prins a muia, și băieții unde nu mi s'au pus să se întindă, de li pîrîiau toate ciolănelele... Numai ce vād pe unul că pleacă capul și închide ochii; cellalt tot așa... S'au lungit prin flenduri, ș'au adormit, da' știu cum dorm copiii: nici nu s'aude cînd suflă. Numai eu nu știu ce Dumnezeu aveam că nu puteam închide ochii în ruptul capului. Stam și ascultam cum țiuie o ață de vînt printr'o crăpătură a hornului, îmi era frică nu știu cum, și pe dinnaintea ochilor parcă mi s'aprindeau lumini verzi. Doamne, măi băieți, multe vede omul cît trăește! Stam eu așa, prin întunec și mă gîndiam: cum nu-s eu acū acasă, la lumină și la mîncare!.. Și, cum stam așa, gîndindu-mă, într'un tîrziu aud un vuiet de pași. Mi-a sărit inima din loc. Am auzit șopote, pe urmă o opaiță s'a aprins, și, prin lumina cea roșie, am văzut trei femei: nu le-am putut cunoaște, da' am priceput, după trup și după vorbă, că-s femei în toată puterea vîrstei, cînd e viața mai dulce... Măi! gîndesc eu, ce dracu au de gînd să facă? și stam tupilat în dosul hornului, îmi țineam răsufletul și mă uitam la dînsele...»

Batrînul scoase luleaua și și-o îndopă cu tutun.

«S'a stîns focul! șopti un glas sfios.

— Psss! tacî, fa!.. gemură cițiva flăcăi.

— Și, cum vă spun, zise moșneagul scăpărînd, mă uitam la dînsele. Deocamdată s'au așezat pe laiță și s'au pus la sfat. Au sfătuit ele ce au sfătuit, că eu de pe cuptor n'auziam, pe urmă numai ce le vād că încep să se dezbrace... Pînă la piele s'au dezbrăcat!.. Așa-așa, nu chicotiți degeaba, pînă la piele... Și eu mă uitam minunat la dînsele. Ce Dumnezeu au de gînd să facă?

Numai ce vād că una scoate o letcă de sub pat, se suie în horn și prinde-a descînta. Da' mie-mi se părea că tremură cuptorul cu mine... Pe urmă, aceia s'a coborît, și s'au suit și celalalte pe rînd. Dumnezeu știe ce-au boscorodit, eu nu știu, că de-abia îmi țineam suflul de frică. Atîta știu c'au strigat mai tîrîșor cite-un nume de bărbat: Toadere! Ioane! Gheorghe! Asta știu.

Doamne! Hm! Ferească dumnezeu de muierea ticăloasă... Să vedeți... Cea d'întăiu, așa cum era în pielea goală, a încălecat pe cociorvă și s'a așezat în prag. Una a apucat o lopată și se făcea că rînește tot în prag; alta sufla în patru vinturi... Și numai ce vād că cea călare pe cociorvă se urnește și, dup-dup, o aud făcînd ocolul casei. După ce ocolește casa, se oprește la ușă. Cea care sufla, întrebă:

«Cică ce macină, moară de piele?...»

Cealaltă răspunde: «Minte și cuvinte!

— Hi! moară, 'nnainte! zice iar cea d'întăiu... Și iar dup-dup, dup-dup...»
Moșul se opri din nou.

«Doamne ferește și apăară! roști iar baba Maranda, făcîndu-și cruce. Mare minune!» Flăcăii și fetele ascultau tăcuți.

«Așa-așa, zise moș-Precu, cum vă spun... Iar a încunjurat casa odată... A doua oară a întrebat-o ceia ce rânia cu lopata.

«Ce macini, moară de piele?

— Minte și cuvinte!

— Hi! moară, 'nnainte!

Și iar: dup-dup, dup-dup... A treia oară s'a oprit ș'a întrebat cea cu cociorva pe celelalte două:

«Ci-că ce faceți, morarilor?

— Facem loc măcinătorilor!...»

Și iar a pornit... Și tot așa, pînă la nouă ori...

Da eū de acolo, de după horn, numai știam pe ce lume-s. De cînd maica m'a făcut n'am văzut așa poznă, da' cred că nici n'am să mai văd! Mi se făcuse inima cît un purice.

După ce-au sfîrșit asta, s'au îmbrăcat și iar au început să boscorodească, să dea din mină. Și iar am auzit: Toadere! Ioane! Gheorghe! Pe urmă și-au făcut semne, și s'au așezat pe laiță.

Vreme multă n'a trecut la mijloc. Numai ce-aud așa, ca un vînt greū, în văzduh, afară, și, deodată, zdup! pe prispă... Pe urmă, am auzit strigînd: Apă! Atunci au sărit șopotind femeile — și îndată le-am văzut intrînd c'o mîndreță de flăcău de-ți era mai mare dragul să te uiți la el. Numai, era galben ca un mort și ochii îi ținea neclintiți, ca de steclă. L-au așezat pe laiță, l-au răzămat între perne și ele s'au dat, tăcute, la o parte.

Nu trece mult și iar aud ca un vînt, dar un vînt mai greu! venia, venia... șuiera parcă! Și iar — zdup! pe prispă, și: apă! Cînd l-au adus, mi s'a arătat un bărbat voinic și mîndru, cu cuțit la brîu, nalt și spătos, de parcă era un hoț de cei dedemult... L-au așezat și pe acesta alătura cu cel d'întăiu.

A trecut el așa un răstimp. Cei-veniți dormiau parcă. Deodată, mă-i oameni buni, aud un vaiet lung, departe: părea că vine un vînt nemilos-tiv dezlăcînînd copacii... Aud: Mor! apă! apă!

Femeile au sărit speriate. Au prins a șopti: Răpede! răpede! lapte pe la țîțina ușei! Vine de departe, de la munte!

Au ieșit afară. Cînd s'au întors, duceau de subsuori un Mocan zdravăn, îmbrăcat c'o tohoarcă mițoasă, lungă de-î ajungea pînă în călcăie... Da' era ostenit, săracul! de mult drum ce făcuse pe sus, ce crezi? Și l-au pus și pe dînsul cu ceilalți alătura.

Pe urmă văd că aprind muierile foc mare în vatră... Scot după aceia din poliți găini fripte, bre, și rachiū, și vin, toate bunătățile pămîntului... Și, cum s'a făcut, s'au deștepta: și ibovnicii...

N'am mai văzut ce-au făcut, că era lumină mare, și-mi era frică să nu mă zăpsească, c'atîta-mi trebuia! M'am ghemuit și eu cum am putut prin tolincî. Ca prin vis, am auzit glasuri încete, risete infundate... Se drăgostiau și chefuiau. Pe urmă, am adormit.

Iaca așa. A doua zi, cînd m'am trezit cu tovarășii, casa goală. Am șterpelit-o și noi cum am putut. Da' eu am tăcut chitic multă vreme; chiar multă vreme am crezut c'am visat... Uite-așa am văzut eu cum au venit pe prăjină coșcogeamite oameni cît munții!..»

Se auzia scîrțitul pănușilor, păpușoiî galbeni zburau în grădină. Oamenii tăceau îngropați în foile albe, în lumina puțină a finarului. Un stol de rațe trecu vijiind peste livezi spre iazul din vale.

Izbucni un glas:

«Măi Toader-a-Oaneî! Ia așa are să te aducă Ileana pe tine: călare pe prăjină!

— Așa, jupineasă?» strigă Toader, răpezindu-se în sus. Și, apropiindu-se de Ilcana, începu s'o tîmîrjească pe obraz și prin sîn c'un tăciune de păpușoiu. Fata răcni înspăimîntată, zvîrcolindu-se prin pănuși, — și, cînd ridică capul în lumina slabă, toți porniră a rîde în hohot: era neagră ca fundul ceaunului.

Claca merse strună pînă'ntr'un tîrziu, cu povești și cu glume. Apoi, după miezul nopții, Icuță prinse a zice de joc, — și, pe cînd moș-Precu cinstia pe cei bătrîni, flăcăii și fetele se prinseră de briie și traseră o sîrbă fierbinte prin mormanele de pănuși. Ș'așa, cu Icuță în cap și cu Hasanache, după ce sparseră claca, porniră spre Broșteni prin marginea livezilor întunecoase.

Scripca cînta limpede, cobza bombănia pe gînduri, și moș-Hasanache o îngîna pe nas, mormăind: «Pe lingă drum, pe lingă drum...»

Din vreme în vreme chiuiu flăcăii, umplînd văile și ponoarele de clocote; — fetele mergeau grămadă înaintea, une ori una îndrăznia să ridice glasul; — și pînă într'un tîrziu se înalță în cerul limpede melodia din ce în ce mai slăbită a scripcei lui Icuță.

Apoi departe, în văi, tăcu.

MIHAIL SADOVEANU.

CUGETARI

Zîmbetul, care e o cochetărie, o bunătate, n'are a face cu risul, care e o bucurie, și cu rînjitul, care o batjocură. Cei mai mulți oameni rînjesc.

*

Pentru cei mai mulți, lumea e lumea care laudă și critică. În afară de dînsa ei se știu numai pe sine. Cînd se știu...

X.

SE CERĂTORUL

*Ce piclă caldă și-a lăsat cuptorul
Pe lanurile 'ntinse de secară!
În valuri de argint secerătorul
Muncește fără preget pînă 'n seară.*

*Un nou raș se 'nuallă dinspre munte
Și-un vînt adietor vestește ploaie;
Cu mîneca el șterge de pe frunte
Sudoarea ce se scurge în șiroaie.*

*Dar, ostenit, răpus de-atîta muncă
S'așează 'n umbra holdei, la răcoare
Și'n dulcele repaos își aruncă
Privirile pe 'ntinsele ogoare...*

*Apoi de la pămînt se scoală iarăș,
Cu noi puteri muncește el într'una
Pîn'ce soarele-al zilei drag tovarăș,
Așune liniștit ca 'n totdeauna.*

G. SĂPENARU.

CRONICA

D-ra Maria Cunțan își adună în volum poeziile, sau, mai bine, fiind vorba de cineva care cîntă așa de mult pentru sine, care e așa de străină de public, de critice, de ziare, de reviste, de reclamă, de orice zgomot străin, — apar, cine știe cum strînse la un loc, poeziile d-rei Cunțan.

Judecînd după nume și după frumoasa copertă ce împodobește carticica, mulți își vor fi inchipuind să găsească în ea cîteva vise albe în strofe ușoare, cîteva naive îngănări din anii nesiguri ai vieții, o lungă monotonie curată, de albastru și alb, pe 10, și pe 20, pe 100 și mai bine de pagini. Și poate ar lăsa la o parte aceste «Poezii», în locul cărora se pot ceti atitea altele.

Ar fi însă cea mai neînțelegătoare și mai nedreaptă judecată. În aceste pagini e un suflet și o viață, care își au chipul deosebit, între atîtea suflete și vieți care sînt risipite în largul lumii. E o viață de gînduri triste, de nădejde moartă, de lacrimi care cad în tăcerea supunerii. E o viață foarte mică, menită să stea în aceste hotare, dar în care se luptă un suflet puternic. Acel suflet are ținte eroice, de jertfă vitează, de măreață închinare către o fire înaltă și hotărîtoare. Și în ce alta poate să stea eroismul femeii? Sînt atitea femeii care imită versurile bărbaților; iată una care vorbește din inima ei.

Vorba e răspicată și așa de simplă cum nu se întâlnește la nimeni dintre cîți poeți au scris până acum. Bucățile — ori că e o plingere, ori că e o chemare, ori că e o amintire, ori un chip prins din bogăția naturii — nu sînt scrise, ci *s'au scris*. Une ori ai icoane tulburî, gînduri neisprăvite, sentimente stîngace: așa a fost în suflet, care nu putea să aștepte înseninarea, isprăvirea, mlădierea. Alte ori, dintr'un singur avînt s'au desprins cînturi care pot sta printre cele d'întăiu ale literaturii noastre. Nu e nevoie să spun care: această poezie vorbește tot așa de deplin oricărui cetitor.

Și oricare datorește, fiindcă a fost lăsat și el să asculte, nu laude, căci astfel de suflete n'au nevoie de ele, nu sfaturî, pe care nu le înțelege, ci o mulțămire înduioșată.

*

Paria de Eug. Herovanu, roman, tip. Goldner, Iași. Răsfoind, găsești chipuri și frase pe care le-ai mai cetit de multe ori în franțuzește. Tînrul care a scris, care a *compus* această carte are lectură și e dibaciu. Numai umila noastră părere e că asemenea scrieri fac același efect ca pretinsul portret al lui X, în care ai recunoaște caricatura *serioasă* a lui Y.

Văd că d. Herovanu ni vorbește despre un Evreu care s'a botezat și despre tulburările antisemite întîmplate acum cîțiva ani în Iași, dar dacă-mi sună la ureche într'una, ca o obsesie, întorsăturile și legăturile obișnuite ale lui Zola de la Paris!

*

Săptămîna aceasta ni aduce multe reviste. «Luceafărul» din Budapesta mîntuie de tipărit nuvelele și schițele ce i s'au trimes pentru concurs; el dă o strălucită traducere, de d. Goga, a unei vestite poezii de Petöffy. — *Făt-Frumos*, I, 16: Poesia *Prutul* a d-lui Corneliu Moldovan e cea mai bună pe care a scris-o până acuma: puternică și curată în concepția ei, ea cuprinde pe-alocurea versurî zguduitoare. În «Caraula», d. A. Mindru, un adevărat poet și el, dă în scurt o icoană deplină din vremurile pe care le crează din nou cu mintea, cine e în stare. Nuvela *Căruțașul* a d-lui V. Pop — și un oaspete al nostru, dar care ne-a uitat — cuprinde acel caracter deosebit al scriitorului de a lega la un loc realitatea cea mai vulgară cu cea mai adevărată duioșie. Cumpătat și mișcător începe schița *O întîmplare* a d-lui Emilgar, care și-a ales întinsul cîmp al vieții vechii noastre boierimî, de țară și de oraș, în Moldova. — Dintr'o dare de samă în «Familia», despre conferința ținută la Cluj de protopopul Dăianu, ne lămurim mai bine decît din ce s'a scris din trecut până acum despre opera literară, găsită și păstrată de conferențiar, a scriitorului maramureșean Artemie Anderco. Anderco, născut în satul Borșa, în casa preotului de acolo, la anul 1853, a trăit douăzeci și patru de ani, trecînd din școlile ungurești ale Ținutului său la cele din Italia și, în afară de aceasta, a străbătut în călătorii atente România și Franța. La început, s'a încercat, nu fără izbîndă, a face poezii în ungurește, apoi Italia-l trezi și pe dînsul, ca pe cutari vechi înnaintași. Și-a însemnat toate întîmplările și gîndurile în foi răzlete, care fac nu mai puțin de șapte volume. Ele au interesul mare că vin dintr'o țară care de foarte multă vreme n'a dat nimic literaturii românești. Însemnările din România anilor 1870 trebuie să fie foarte folositoare. D. Dăianu n'a dat până acum mostre din Anderco. Se gîndește la o ediție completă? Ar fi prea întinsă, și o mare parte din publicație ar fi născută moartă. Poate ar fi bine ca Academiei din București să i se ofere o publicație parțială,

într'un singur volum, iar manuscriptul să se dăruiască Museului Național din Sibiu.

«Albina», revistă de popularizare din București, merge de tot slab, răsplătind astfel foarte puțin bunăvoința atitor abonați săraci. De citeva n-re nici Coșbuc nu mai dă nimic. Iosif a apărut și a dispărut. O biografie a Mitropolitului Veniamin Costachi — pe care o oferisem (ea s'a tipărit apoi în Biblioteca de 15 bani a «Minervei») — a fost răspinsă. În schimb, revista se ține cu acte oficiale, cu contribuții fără noimă ale unor scriitori ce caută câștigul și cu trimeterile, cele mai multe foarte slabe, ale învățătorilor.

Sînt și eu bucuros că există o revistă de popularizare, începută cu intenții foarte curate și puternic sprijinită de Stat. Dar ea nu poate ieși mai departe fără program, fără conducător, fără materiale vrednice de citit și folositoare. Ea ar compromite atunci față de sătenii însăși cartea românească. Cineva trebuia să spuie odată aceste lucruri, și le spun eu, oricîte supărări aş pricinui prin aceasta chiar unora dintre puținii mei prieteni.

*

Elevii liceului Sf. Sava din București au strîns 600 de lei și i-au dăruit Cîrmuirii pentru ca să dea hrană sătenilor lipsiți. Inițiativa acestei fapte frumoase se datorește profesorului de istorie de la acel liceu, d. I. Georgian, fiu de preot sătesc din județul Botoșani.

*

Lista conferințelor ce se vor ținea în această iarnă la Ateneul Român s'a tipărit. Începe — *faustum omen* — desinteresatul și modestul factor de cultură romînă care se chiamă d. Gr. G. Tocilescu: d-sa va vorbi despre «Monumentele noastre» și la ce pot servi celor cari se ocupă de ele. Apoi un șir de nume ce nu spun nimic și ai căror purtători vor cuvînta despre Instrucțiune, Cestiune, Evoluțiune, Romînimie, etc., pentru a nu spune nimic. D. Tocilescu apare încă de două ori; odată, *amintindu-și de un studiu pe care-l vom numi la ocazie*, d-sa anunță o conferință despre Napoleon al III-lea și Principatele Romîne; altă dată se vor auzi părerile sale despre «Arta și Mănăstirile din România» (e un răspuns la conferința cu același titlu pe care am ținut-o la «Societatea Doamnelor Romîne»: dacă d. Tocilescu va avea și îndrăzneala de a o tipări pe a d-sale, vom putea discuta). Cîțiva doctori n'au știut de sigur în ce mediu vin. Același e fără îndoială cazul cu cînstitul Bucovinean Dinulescu, cu deputatul G. Diamandi și cu statisticianul Creangă.

Se va găsi odată o mină de oameni hotărîți cari să facă rînduială în acel Ateneu, care trebuie să fie o mare tribună serioasă și binefăcătoare? Și — adăugim pentru cine trebuie să înțeleagă — și tot așa la Liga Culturală?

N. IORGA.

CUGETĂRI

Cel ce e în adevăr fericit nu simte niciodată nevoie s'o spuie.

*

Ce e moartea? O *prefacere* a conștiinții.